
ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 330.341:331.25

В. М. Левківський, д.е.н., професор**РОЛЬ УПРАВЛІННЯ В ПЕНСІЙНІЙ СФЕРІ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ**

***Анотація.** У статті здійснено категоріальний аналіз визначення поняття управління, визначено значення соціального управління в розвитку пенсійної системи, досліджено роль управління в пенсійній сфері в забезпеченні економічної безпеки держави.*

***Ключові слова:** економічна безпека, соціальне управління, управління.*

В. Н. Левковский, д.э.н., профессор**РОЛЬ УПРАВЛЕНИЯ В ПЕНСИОННОЙ СФЕРЕ В ОБЕСПЕЧЕНИИ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ГОСУДАРСТВА**

***Аннотация.** В статье осуществлен категориальный анализ определения понятия управления, определено значение социального управления в развитии пенсионной системы, исследована роль управления в пенсионной сфере в обеспечении экономической безопасности государства.*

***Ключевые слова:** экономическая безопасность, социальное управление, управление.*

V. M. Levkivskiy, doctor of economic sciences, professor**THE ROLE OF THE RETIREMENT INCOME SPHERE ADMINISTRATION WITHIN THE ECONOMIC SECURITY OF THE STATE**

***Abstract.** The article concerns the categorical analysis of the concept of administration definition. It has been carried out the importance of the social administration in the development of the pension system. It has been determined the role of the administration in the pension sphere in promoting the economic security of the state.*

***Keywords:** economic security, social administration, development.*

Постановка проблеми. Забезпечення економічної безпеки, будучи гарантією незалежності держави, умовою стабільності й ефективної, успішної життєдіяльності суспільства, належить до найважливіших національних пріоритетів розвитку держави. Це пояснюється тим, що економіка є однією з життєво важливих сторін діяльності суспільства, держави і особи і, отже, поняття національної безпеки включає оцінку життєздатності економіки, її міцності при можливих зовнішніх і внутрішніх загрозах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика економічної безпеки займає вагоме місце в дослідженнях вітчизняних та зарубіжних вчених. Різномічні аспекти окресленої проблеми розглядали у своїх працях Г. Пастернак-Таранущенко, І. Сазонець та ін. Проте залишаються ще не достатньо дослідженими соціальні аспекти економічної безпеки держави. У свою чергу соціально-економічна безпека і стійкий розвиток суб'єктів країни є основою національної безпеки. У той же час управління в пенсійній сфері знаходиться на такій стадії, коли на регіональний рівень передаються додаткові повноваження за визначенням соціально-економічного розвитку.

Метою статті є дослідження ролі управління в пенсійній сфері в забезпеченні економічної безпеки держави.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Виклад основного матеріалу. Суть економічної безпеки в пенсійній сфері полягає в можливості і здатності економіки покращувати якість життя населення, протистояти впливу внутрішніх і зовнішніх загроз, забезпечувати соціально-економічну і суспільно-політичну стабільність країни.

Розглядаючи проблему управління в пенсійній сфері, необхідно чітко уявляти її структуру, об'єктно-суб'єктний склад і саму суть даного феномена. Без цього ефективність соціального управління не дасть потрібного результату.

Для нашого категоріального аналізу важливим є визначення самого поняття управління. Управління – невід'ємна частина функціонування всіх сфер суспільства: економічної, соціальної, політичної, духовної. Соціальні аспекти управління у всіх сферах суспільного життя аналізуються на основі вивчення:

- системи і процесів управління, суб'єктів управлінських відносин, їх типологізації і специфіки;
- об'єктів управління;
- форм, методів і коштів управлінських взаємодій суб'єктів системи;
- відносин управління;
- підпорядкування, стилів керівництва, проблеми дисципліни, відповідальності як прояву соціальних відносин у процесі управління.

Аналіз наукової літератури з проблем управління показав, що єдиного підходу до визначення поняття «соціальне управління» не існує. Згідно з найбільш поширеними трактуваннями соціальне управління – це кардинально значуща функція будь-яких складних динамічних систем, що забезпечує збереження їх структури, підтримку певного стану або зміну відповідно до цілей і завдань, пов'язаних з особливостями функціонування даних систем.

Соціолог Г.Е. Зборовський вважає, що «соціальне управління (управління в суспільстві) є формою інформаційної взаємодії людей, при якій одна із сторін виробляє рішення, доводить їх до виконавця, контролює їх виконання, а інша сторона ці рішення виконує» [3, с. 151-152]. Аналогічно визначає поняття соціального управління В.А. Костін: соціальне управління як діяльність є виробленням суб'єктом управління (підсистемою, що управляє) інформаційної системи (проекту діяльності) і контролем за його реалізацією [4, с. 27]. Для виконавця (керуваного суб'єкта) цей проект є програмою діяльності. При розподілі праці на управлінський і виконавський рівні має місце розподіл суб'єктів, що виробляють проекти і виконують їх, при самоврядуванні один і той же суб'єкт і виробляє проект і реалізує його [5, с. 320].

Соціальне управління визначається також як «свідома, цілеспрямована дія на соціальну систему в цілому або її окремі елементи на основі використання властивих системі об'єктивних закономірностей і тенденцій. Соціальне управління має на меті впорядкування організації системи, досягнення оптимального функціонування і розвитку, здійснення поставленої мети» [6]. Соціальне управління трактується і як «один з основних видів управління, функція якого полягає в забезпеченні реалізації потреб розвитку суспільства в цілому і його окремих підсистем» [7]. Часто саму суть соціального управління в науковій літературі трактують через функції соціального управління, до визначення яких є декілька підходів, пов'язаних з теоретичними пріоритетами авторів.

Як можна переконатися з приведених трактувань, найважливішою частиною визначень є управлінський компонент, що доповнюється конкретизацією сфери застосування управлінської дії суспільством. Це відрізняє соціальне управління від, наприклад, управління в автоматизованих системах.

Управління в соціальних системах (до яких можна віднести і пенсійну сферу) – це форма закріплення соціальних відносин, диференціація учасників системи організації праці відповідно до повноважень в реалізації виконуваних завдань.

Соціальне управління – складне і неоднозначне поняття. У сучасній науковій літературі більшість визначень цього поняття носить галузевий характер. Слід зазначити, що за радянських часів поняття «управління» уживалося виключно в соціальному контексті і було багато в чому тотожне поняттю «соціальне управління», під яким розумілася дія на суспільство і його окремі елементи з метою їх впорядкування, збереження і розвитку.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Якщо виділити у феномені соціального управління найважливіші сутнісні характеристики, то достатньо переконливо виявляється його об'єкт – різні соціальні процеси, окремі ланки суспільства як цілісної системи – в них, на думку більшості авторів, питання соціальної мобільності, трудових відносин, соціальної захищеності, відіграють головне значення. Це показує як значущість проблем пенсійного забезпечення в сучасному соціальному середовищі, так і демонструє теоретичні пріоритети дослідників, що часто нехтують цілісним системним аналізом на користь конкретизованого наочного дослідження. У подібному контексті дослідження загальних питань управління надає можливість уточнення ролі соціального управління в розвитку пенсійної системи.

Поняття «управління» означає цілеспрямовану дію, що забезпечує досягнення поставлених цілей шляхом трансформації ресурсів, координації різних форм дії, збереження якісної визначеності організаційної системи, підтримки її динамічної рівноваги з середовищем. У системі управління можна виділити дві елементні підсистеми: що управляє (суб'єкт) і керовану (об'єкт). Про управлінську взаємодію можна вести мову лише у випадку, якщо об'єкт управління тим чи іншим чином виконує розпорядження суб'єкта управління. Суб'єкт управління має потребу і можливість управляти об'єктом управління, виробляючи для цього відповідні управлінські дії, і об'єкт управління може ці дії реалізувати.

Відповідно, управлінням є усвідомлені дії керівника з узгодження потреб і можливостей людей у вирішенні завдань суспільного відтворення цінностей. В основі середовища управління, з одного боку, лежить потреба і можливість суб'єкта управління управляти і, з іншого, – потреба і можливість об'єкту управління реалізовувати управлінські дії.

Аналіз управління в пенсійній сфері не може здійснюватися без урахування економічної і соціальної значущості цього соціального інституту. Пенсійне забезпечення є механізмом підтримки певного рівня життя людей, які одержують пенсію, видом соціального забезпечення і соціального захисту населення. Створення і функціонування ефективної системи пенсійного забезпечення є умовою підтримки гідного життя і вільного розвитку людей, що потрапили в життєві ситуації, викликані віком, інвалідністю або втратою годувальника. Пенсійне забезпечення це не система «соціальних подачок», а широка система заходів, покликаних забезпечувати трудовий, людський, творчий, етичний потенціал пенсіонерів. Звідси висновок: розміри пенсійних виплат не повинні бути мізерними, такими, що лише задовольняють мінімальні потреби людей. Пенсія повинна, проте, дозволяти вирішувати пенсіонерам цілий комплекс питань, пов'язаних із здоров'ям, освітою, вирішенням проблем соціально-побутового характеру, а також виконувати ряд соціальних функцій, таких як стабілізація суспільних відносин у сфері соціального захисту населення, забезпечення гідного рівня життя пенсіонерів, зростання тривалості життя громадян.

Пенсійне забезпечення як соціальний інститут взаємодіє з економічними, політичними, правовими і іншими сферами суспільства. Ефективність пенсійного забезпечення багато в чому залежить від соціальної і економічної політики держави, правових механізмів, культурних традицій і т. д. У свою чергу ступінь ефективності пенсійного забезпечення має істотний вплив на соціальне самопочуття не тільки пенсіонерів, але й економічно активного населення, яке також у перспективі стане об'єктом пенсійного забезпечення.

Слід особливо відзначити, що, розглядаючи різні види управління, необхідно враховувати, що їх об'єднуючим центром є людина як особа, що реалізує себе в соціальних групах, товариствах, об'єднаннях, в організаціях. З цієї точки зору можна стверджувати, що будь-яке управління є соціальним саме настільки, наскільки воно орієнтоване на особу і гуманістичні принципи. При цьому необхідно мати на увазі ціннісний аспект соціального, такого, що виразно виявляється в альтернативі «соціального» і «антисоціального» [8].

Таким чином, може з'явитися особово-диференційований підхід до соціального управління пенсійним забезпеченням, інакше кажучи, у процесі соціального управління необхідно враховувати людський чинник відповідно до принципу: людина не повинна розглядатися тільки як об'єкт управління. Одночасно вона повинна розглядатися як суб'єкт цього процесу, – бути його учасником, а не безвідповідальним виконавцем, тобто відчувати себе не якоюсь знеособленою одиницею управління, а відповідальною особою, з якою рахуються і яка щось означає.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Висновки. Підсумовуючи, можна сказати, що соціальне управління – це:

- сам апарат управління, в т. ч. соціальні групи, що мають здійснювати управлінську дію;
- вид діяльності по управлінню людьми, способами їх відносин в суспільстві і т.п.;
- забезпечення певних способів взаємодії в соціальних структурах – методи контролю, надання повноважень, методи вирішення конфліктних ситуацій і т. п.;
- сфера теоретичної рефлексії, що вивчає самі форми управлінської дії в соціальних середовищах.

Реалізація функцій пенсійного забезпечення можлива не тільки в умовах сприятливого інституційного середовища або сукупності адекватних інститутів політичного, правового, економічного, культурного і соціального характерів, але і дотриманні принципу соціальної орієнтації управлінської діяльності, що передбачає пріоритетність людей, їх потреб і інтересів. Мова йде про організаційний або соціальний чинник, тобто взаємодію соціальних учасників пенсійних відносин. Управління в даному випадку виступає як соціальна діяльність, покликана погоджувати інтереси не тільки суб'єктів і об'єктів процесу пенсійного забезпечення, але й інших суб'єктів суспільного життя.

Управління тут також виступає як організаційна діяльність, тобто процес організації пенсійного забезпечення, що допускає дію суб'єктів управління (держави, недержавних пенсійних фондів) на об'єкт управління (пенсіонерів, працююче населення) за допомогою скоординованих заходів, направлених на зростання добробуту пенсіонерів і населення.

Література

1. Пастернак-Таранушенко Г.А. Економічна безпека держави. Методологія забезпечення: монографія / Г.А. Пастернак-Таранушенко. – К. : Київський економічний інститут менеджменту, 2003. – 320 с.
2. Сазонєць І.Л. Фінансовий механізм пенсійної системи України в умовах трансформації світової економіки : [моногр.] / І.Л. Сазонєць. – Дніпропетровськ : Вид-во Дніпропетр. нац. ун-ту, 2008. – 396 с.
3. Социальная структура и социальные процессы. Словарь-справочник. В 2-х томах / [под ред Г.В. Осипова]. - М.: Наука, 1990. - Т. 1. - 1990. - 208 с.
4. Костин В.А. Теория управления / В.А. Костин. – Екатеринбург: Уральская акад. гос. службы, 2001. – 213 с.
5. Зборовский Г.Е. Социология / Г.Е. Зборовский. – М., 2005. – С. 320.
6. Социальный менеджмент / [под ред. Д.В. Валового]. – М.: ЗАО "Бизнес школа "Интел-Синтез", Академия труда и социальных отношений, 2000. - 392 с.
7. Сутність соціальної безпеки держави [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://buklib.net/component/option,com_jbook/task,view/Itemid,36/catid,122/id,3398/
8. Ануфриев Е.А. Личностно-ориентированная концепция социального управления / Е.А. Ануфриев // Вестник Московской государственной академии приборостроения и информатики. – 2006. - №6.

References

1. Pasternak-Taranushenko H.A. *Ekonomiczna bezpeka derzhavy. Metodolohiia zabezpechennia: monohrafiia* [Economic security of the state. Methodology: monograph]. Kyiv, KEIM Publ., 2003. 320 p.
2. Sazonets I.L. *Finansovyi mekhanizm pensii noi systemy Ukrainy v umovakh transformatsii svitovoi ekonomiky* [Financial mechanism of pension system of Ukraine in terms of transformations in the world's economy]. Dnipropetrovsk: DNU Publ., 2008. 396 p.
3. Osipov G.V., ed. *Sotsialnaya struktura i sotsialnyye protsessy. Slovar-spravochnik. V 2- kh tomakh* [Social structure and social processes. Reference book, Vol.1]. Moscow, Nauka Publ., 1990. 208 p.
4. Kostin V.A. *Teoriya upravleniya* [Management theory]. Yekaterinburg: Uralskaya akad. gos. sluzhby Publ., 2001. 213 p.
5. Zborovskiy G.Ye. *Sotsiologiya* [Sociology]. Moscow, 2005. p. 320.
6. Valovoy D.V. *Sotsialnyy menedzhment* [Social management]. Moscow, Biznes shkola "Intel-Sintez", Akademiya truda i sotsialnykh otnosheniy Publ., 2000. 392 p.
7. *Sutnist sotsialnoi bezpeky derzhavy* [The essence of social security of the state]. Available at: http://buklib.net/component/option,com_jbook/task,view/Itemid,36/catid,122/id,3398/ (accessed 15 January 2013).
8. Anufriyev Ye.A. Lichnostno-orientirovannaya kontseptsiya sotsialnogo upravleniya [Personality oriented concept of social management]. *Vestnik Moskovskoy gosudarstvennoy akademii priborostroyeniya i informatiki - Bulletin of Moscow State Academy of Instrument-making and Computer Studying*, 2006, no. 6.

Надійшла 15.01.2013